

Слобомир П Универзитет у Бијељини
Правни факултет
Одјељење Добој

ДИПЛОМСКИ РАД

ПОСТУПАК ЗА ОДУЗИМАЊЕ РОДИТЕЉСКОГ ПРАВА

Студент:
Малешкић Сузана
Бр. Индекса: 65/04

Ментор:
проф. др. Гордана Станковић

Добој, 2008. године

Садржај:

1. Увод	3
2. Родитељско право	4
3. Вршење родитељског права	9
4. Одузимање (вршења) родитељског права	11
4.1. Материјалноправне претпоставке	11
4.2. Разлози за одузимање родитељског права	13
4.3. Учесници у поступку лишења родитељског права	16
5. Правила ванпарничног поступка	17
5.1. Месна надлежност	17
6. Покретање поступка за лишење родитељског права	18
6.1. Активна легитимација	18
6.2. Предлог за покретање поступка за лишење родитељског права	18
6.3. Начин утврђивања чињеничног стања	20
6.4. Доношење одлуке	23
6.5. Жалба	24
7. Дејства одузимања родитељског права	26
7.1. Дејство на родитеља	26
7.2. Дејство одлуке на дијете	27
8. Упоредно право у поступку лишења родитељског права	29
8.1. Пракса Европског суда за људска права	29
9. Примјер председнице Основног суда у Добоју	33
10. Враћање родитељског права	35
11. Закључак	36
ЛИТЕРАТУРА	37

1. Увод

Мој дипломски рад има за циљ да ближе објасни покретање, ток, дејства поступка за одузимање родитељског права.

Породица као основна ћелија друштва је забрињавајуће угрожена а превентивно су угрожена, дјеца те сам из тог разлога узела ову тему за дипломски рад, како би више сазнала о друштвеној и правној заштити дјеце.

Ако родитељ злоупотребљава своја права или грубо занемарује дужности, одузеће му се родитељско право ради заштите интереса дјетета о коме законодавац мора да води рачуна.

Имајући у виду значај заштите дјетета покушала сам да на овај начин допринесем повећању свијести о потреби заштите малољетника који су угрожени у свом дому.

2. Родитељско право

У нашем праву родитељско право има два значења.

Прво, под родитељским правом подразумјева се дио породичног права који се бави регулисањем и проучавањем правних односа између родитеља и дјеце. Родитељско право схваћено у овом смислу, има, као и брачно право, два вида. Оно је : 1) дио правног система једне земље; и 2) дио правне науке која проучава родитељскоправне односе.

Као дио нашег позитивног права родитељско право је скуп правних норми којима се уређују односи између дјеце и родитеља. Ту спадају правна правила која регулишу услове за заснивање родитељскоправног односа, садржину и вршење родитељског права као субјективног права родитеља према дијетету, права дијетета према родитељима, као и престанак родитељског права. Као дио науке породичног права, родитељско право представља посебну правну дисциплину која проучава правно уређење односа родитеља и дјеце и сву проблематику из ове области.

Из правних норми о односима родитеља и дјеце, тј. из објективног права, настаје и једно субјективно право родитеља, које се такође назива родитељским правом. То је друго значење појма “родитељско право” и оно представља скуп права и дужности родитеља према малољетној дјечи.

Да би родитељи могли васпитати своје дијете као корисног члана друштва, они имају извјесна права и дужности према њему. Укупност права и дужности родитеља да се брину о личности, правима и интересима свог малољетног дијетета уобичајно се у нашем праву означава појмом родитељског права. Термин “родитељско право”, међутим није сасвим одговарајуће, јер окосницу овог појма његов смисао представљају дужност родитеља, па је зато родитељско право и законски дефинисано као право које је изведено из дужности родитеља и које постоји само у мјери која је потребна за заштиту личности, права и интереса дијетета. Упркос томе, термин “родитељско право” задржан је у Породичном закону, и то из два разлога.

Са једне стране, намјера је била да се и тиме афирмише право дјетета да се управо родитељи – прије него ико други – имају старати о дјетету, а са друге стране, термин “родитељско право” задржан је и због тога што би израз “родитељска одговорност” у српском језику могао направити забуну у односу на појам одговорности родитеља за штету коју дијете причини трећим лицима.

Родитељско право је строго лично право родитеља, које се по правилу не може преносити на друга лица, нити се родитељи по правилу могу одрећи родитељског права. Родитељи који врше родитељско право у складу са законом нико не смије ометати или неовлашћено ограничавати, али се родитељско право може ограничити, па и одузети, под условима и на начин прописан законом.

Оба родитеља су носиоци родитељског права које стичу даном рођења дјетета. Изузетно, само једном родитељу припада родитељско право у следећим случајевима: а) ако је други родитељ умро, б) ако други родитељ није познат и ц) ако је други родитељ лишен родитељског права. Родитељско право не може имати нико други осим мајке и оца заједно, односно само мајке или само оца у случајевима када родитељско право припада само једном родитељу. Родитељско право једино још може стећи усвојитељ над усвојеником, пошто усвојењем настају односи који постоје између дјетета и родитеља.

Родитељско право је састављено из права и дужности родитеља.

Дужности родитеља имају претежни значај у садржини родитељског права, јер вршећи своје дужности према дјетету родитељи остварују и штите његова права и интересе. Отуда су дужности родитеља у колеративном односу са правима дјетета. Дужности родитеља, односно права дјетета која произилазе из родитељског права, имају за циљ да се дијете физички, морално и интелектуално оспособи за здравог, корисног и успјешног члана друштва. Подизање дјетета и његово оспособљавање за самосталан живот, међутим, у интересу је не само дјетета његових родитеља него и цијеле друштвене заједнице.

Родитељско право, дакле, није само субјективно право родитеља према дјетету које од њих потиче, него је оно истовремено и правни инструмент помоћу кога родитељи треба да испуне задатке које им је друштво намјенило у циљу одгајања потомства.

Права родитеља нису у корелативном односу са дужностима дјетета. Разумљиво је што из садржине родитељског права не произилазе никакве правне обавезе дјетета према родитељима, због његовог малољетства и неспособности за самосталан живот. Отуда законску одредбу о дужности дјетета да родитељима помаже у складу са својим годинама и зрелошћу, треба схватити као препоруку и једну од пожељних вриједности у односима родитеља и дјетета, а не као правну обавезу. Једина законска обавеза дјетета према његовим родитељима састоји се у обавези пунољетног дјетета, као и пунољетника старијег од 15 година који радом стиче зараду или има приходе од имовине, да издржава своје родитеље под условима одређеним законом.

Садржину родитељског права чине права и дужности родитеља које се односе на : а) старање о личности дјетета, б) заступање дјетета, ц) издржавање дјетета и д) имовину дјетета.

Старање о личности дјетета

Родитељи имају право и дужности да се старају о дјетету, а појам старања обухвата: одређивање личног имена, чување, подизање, васпитавање и образовање дјетета. Саставни дио права родитеља да се старају о дјетету јесте и њихово право да добијају сва обавјештења о свом дјетету од образовних и здравствених институција које имају одговарајућа сазнања о дјетету.

❖ **Лично име дјетета.** Право је и дужност родитеља да свом дјетету споразумно одреде лично име, а то значи име и презиме. У погледу имена родитељи су слободни да свом дјетету изаберу име које год желе, под условом да то није погрдно име, име којим се вријеђа морал или име које је у супротности са обичајима и схватањима средине. Дијете добија презиме према презимену једног или оба родитеља, али својој заједничкој дијечи родитељи не могу одредити различита презимена.

❖ **Чување и подизање дјетета.** Родитељи имају право и дужност да чувају и подижу своје дијете тако што ће се они лично старати о његовом животу и здрављу. *Чување дјетета* представља, прије свега, смјештај дјетета, па се на ову обавезу родитеља односи и законска одредба о праву дјетета да живи заједно са својим родитељима. *Подизање дјетета* састоји се у обавези родитеља да обезбјеђују и подмирују све физиолошке, хигијенске, здравствене, емоционалне и социјалне потребе малољетног дјетета.

❖ **Васпитање дјетета.** Васпитање дјетета један је од најсложенијих и најделикатнијих задатака родитеља, који са успјехом могу обавити само морално и ментално зрели људи. Друштвено васпитање има за циљ оспособљавања дјеце за корисне и активне чланове друштвене заједнице. Морално васпитање састоји се у захтјеву да родитељи одгајају своју малољетну дјецу у духу идеала који имају универзалну вриједност, као што су љубав, поштење, поштовање туђе личности и једнаких и неотуђивих права сваког човјека, мир, достојанство, толеранција, слобода, равноправност, солидарност, хуманист, одговорност, радна дисциплина итд.

❖ **Образовање дјетета.** Право и дужност родитеља да се старају о образовању своје дјеце значи, у ствари, одговорност родитеља за интелектуално васпитање дјеце. При том родитељи имају дужност да обезбједе основно школовање дјетету, а у погледу даљег образовања родитељи ову обавезу извршавају према својим могућностима и у складу са способностима, жељама и склоностима дјетета.

Заступање дјетета. Заступање је обављење правних послова у туђе име, али тако да права и обавезе из предузетог правног посла наступају непосредно за заступаног. Родитељи су законски заступници свог малољетног дјетета. Будући да по закону родитељско право припада обама родитељима, и један и други родитељ сматрају се законским заступницима дјетета. Када је ријеч о вршењу права на заступање дјетета, родитељи који заједно врше родитељско право могу се споразумјети да дијете заступа само један родитељ.

Родитељи заступају дијете у свим правним пословима и у свим поступцима изван граница његове пословне и процесне способности, али дијете може препустити родитељима да га заступају и у пословима за које оно само има пословну способност ако тако жели. Законско заступање дјетета од стране његових родитеља престаје када дијете постане пунољетно и стекне потпуну пословну способност.

Издржавање дјетета. Издржавање малољетног дјетета од стране родитеља, а у одређеним случајевима и пунољетног дјетета, прописано је као право и дужност родитеља и саставни је дио родитељског права.

Права и дужности родитеља у односу на имовину дјетета. Родитељско право обухвата и овлашћења родитеља у вези са имовином дјетета.

Поред дужности и права родитеља према дјечи и дјеца имају дужности према родитељима. То су дужности поштовања, његовања, помагања и издржавања родитеља којима је та помоћ потребна.

3. Вршење родитељског права

Опште је правило да своје право према дјетету родитељи врше заједнички и споразумно. Родитељи не морају увијек заједнички вршити било сва, било нека права из дјелокруга родитељског права. У животу то често и није могуће. Код групног субјекта уопште постоје тешкоће у заједничком вршењу права. Зато се закон овде често служи претпоставкама да је други субјект сагласан са радњама које је предузео један од њих.

Друго правило: *у случају неслагања родитеља у вршењу родитељског права, одлучује надлежни орган старатељства*. Он треба да ријеши неспоразум, међу родитељима. Њихов неспоразум може се односити на било које право, односно обавезу која улази у дјелокруг родитељског права.

Вршење родитељског права када родитељи не живе заједно. Када родитељи не живе заједно, родитељско право они не могу вршити заједнички.

Они могу вршити своје дужности и остваривати права на два начина: 1. споразумно или 2. један родитељ врши сам родитељско право.

Ако нема споразума надлежна су два органа, да одлучују о начину вршења родитељског права. То су: 1. орган старатељства или 2. суд.

У правној теорији све промјене вршења родитељског права обично се дијеле у три групе: 1. обустављање вршења родитељског права 2. ограничење вршења родитељског права и 3. одузимање (вршења) родитељског права. Према томе, под обустављањем вршења родитељског права треба сматрати оне случајеве када један или оба родитеља, за краће или дуже вријеме или трајно нису у могућности због правних или фактичких сметњи да самостално врше своје дужности и права према свој или само према некој дјечи.

Ограничење вршења родитељског права није посљедица објективне немогућности, већ субјективних разлога на страни родитеља, било оба, било само једног или на страни дјетета. Орган старатељства врши општи надзор над родитељским правом.

У овим случајевима ограничења вршења родитељског права, ријеч је о овлашћењима органа старатељства да предузима одговарајуће мјере у спровођењу општег надзора над родитељским правом. Као најважнији разлози за ограничење вршења родитељског права могу се навести: 1. превентивне мјере и мјере надзора над вршењем родитељског права 2. одузимање дјетета од родитеља 3. упућивање дјетета у васпитну установу 4. мјере ограничења у управљању дјечијом имовином. Закон о породичним односима односно Породични закон регулише ову проблематику.¹

У трећу групу вршења родитељског права налази се најтежа породично правна санкција, која је и тема овог дипломског рада одузимање (вршења) родитељског права.

¹ Члан 97– (1) Родитељи и остали чланови друштва не смију дијете подвргавати понижавајућим поступцима, душевно и тјелесном кажњавању, односно злостављању. Ако су родитељи односно онај родитељ код којег дијете живи злостављали дијет, или занемаривали бригу о дјетету, занемаривали васпитање дјетета или је код дјетета дошло до поремећаја у васпитању орган старатељства може дијете одузети и повјерити га другом родитељу, неком другом лицу или одговарајућој установи уколико не постоји судска одлука о повјеравању дјетета. (2) За вријеме трајања сталног надзора над вршењем родитељског права орган старатељства ће савјетима и другима одговарајућим метода социјалног рада помагати родитеље у вршењу родитељског права, обилазити родитеље и дјецу, позивати родитеље и дјецу на редовне периодичне састанке у просторијама органа старатељства и слично.

Члан 98.- Орган старатељства може одредити родитељу, усвојиоцу, старатељу, другој породици или у специјалној установи појачан надзор над дјететом.

Члан 99.- (1) Мјеру појачаног надзора родитеља, усвојиоца или стараоца одредиће рјешењем орган старатељства, ако су родитељи, усвојилац, односно старалац пропустили вршење дужног надзора над малољетником, а у могућности су да овај пропуст исправе и овакав надзор успјешно врше.

.(2) Орган старатељства изрицањем мјера појачаног надзора обавезно ће дати родитељу, усвојиоцу или стараоцу потребна упутства и одређене дужности у погледу поступка и мјер према малољетнику која се тичу васпитања и поправљања његовог личног статуса.

Члан 100.- (1) Орган старатељства може захтјевати у свако доба од родитеља полагање рачуна о управљању имовином дјетета. (2) Орган старатељства може захтјевати да суд, ради заштите имовинских интереса дјетета, дозволи мјере обезбјеђивања на имовини родитеља. (3) Орган старатељства може, ради заштите имовинских интереса дјетета захтјевати да суд у ванпарничном поступку одлучи да се родитељ у погледу управљања имовином дјетета ставе у положај старатеља.

4. Одузимање (вршења) родитељског права

4.1. Материјалноправне претпоставке

Једно од елементарних природних права дјетета јесте његово право да живи са својим родитељима и да се родитељи старају пре свих других. То гарантују и међународно верификовани документи као и право на заштиту сваког облика физичког или менталног насиља, повређивања или злостављања, запостављања или немарног поступања, малтретирања или експлоатације све док је под бригом родитеља. Породично право садржи норме којима се утврђују облици понашања којима се нарушава однос према дјетету установљен социо-културним стандардима једног друштва и утврђује степен толеранције, односно критеријуми за интервенцију државе у процес подизања о васпитања дјете. Најтежа мјера грађанско-правног карактера која се може изрећи родитељу који злоупотребљава или грубо занемарује родитељске обавезе јесте лишење родитељског права, што је и тема овог дипломског рада. Увођење института лишење родитељског права у цивилно право довело је до продора и ревидирања становништва о апсолутној слободи вршења природних грађанских права, које је дуго и успешно брањено кроз историју односа родитеља и дјете.

Схватање породице као основне ћелије друштва која обавља важан задатак, репродукције становништва, подизање и васпитање дјете, чиме се помера тежиште са права родитеља на заштиту дјете, представља основ за интервенцију државе у породичне односе. Пре свега су обавезе које имају родитељи па онда тек права на старање, васпитање, на заштиту дјетета. Права и обавезе родитеља прописани су законом и врше се у интересу дјетета, интерес дјетета је изједначен са општим друштвеним интересом. Сама повреда интереса дјетета представља обавезу државе да интервенише у породичне односе, јер је повређен општи интерес, интерес друштва.

С обзиром на комплексност проблема, посебно када је ријеч о критеријумима за нарушавање принципа аутономије воље, могло би се рећи да је нормативни супстрат који регулише ову материју изузетан скроман-укупно пет уопштено материјалних одредби. Појмови злоупотреба родитељског права односно занемаривање родитељских дужности, нису довољно разрађени, чиме се отвара простор за различита тумачења основних критеријума за лишење родитеља природних родитељских права према дјетету и успостављање нових односа који су мимо природних токова односа родитељ-дјете.

Орган старатељства је овлашћен законом да пред судом покреће поступке. То значи да мјере надзора нису дале задовољавајуће резултате, те да мора да интервенише суд у правцу већег и ригорознијег ограничавања родитеља у вршењу родитељског права, дакле покреће поступак за одузимање родитељског права. У неким законима се употребљава и термин лишење родитељског права

Родитељско право је у нашем правном систему установљено у интересу малољетне дјеце. Оно представља само једну врсту заштите коју уживају дјеца. Родитељско право се и после може изгубити ако се не врши у интересу дјеце. Одузимање родитељског права јесте најтежа породичноправна санкција, која се изриче родитељима ради заштите личности, права и интереса млађетног дјетета. За њено изрицање је надлежан ванпарнични суд. Може изгледати невјероватно да родитељи који имају макар просјечну моралну и менталну зрелост могу свјесно наносити штету свом дјетету.

Због тога се такви родитељи, иако они због истих поступака према свом дјетету могу бити и кривичноправно одговорни, морају онемогућити у даљем вршењу родитељског права, а дјетету се мора обезбједити други одговарајући облик породичне заштите.

4.2.Разлози за одузимање родитељског права

Разлози за одузимање родитељског права одређени су Породичним законом и постоје у следећим случајевима.

Одредбом чл. 106. Породичног закона прописано је да: Родитељу који злоставља дијете, злоупотребљава родитељско право, или је напустио дијете, занемарио бригу о дјетету и занемарио своје родитељске дужности суд ће у ванпарничном поступку одузети родитељско право.

а) Злоупотреба права уопште представља вршење права на потпуно нерпихватљив, друштвено недопуштен, неморалан или незаконит начин. Постојаће злоупотреба увјек када родитељ у неприхватљивој мери прекорачује своја права на штету интереса дјетета. Злоупотреба родитељског права би постојала у случају да родитељи не васпитавају дјецу да постану корисним, креативним и кооперативним члановима друштва, већ их васпитавају у мржњи и непријатељству према другима, подстичу их на разврат, на вршење насиља, кривичних дјела, подстичу их да се баве скитњом, просјачењем омогућавају им да употребљавају алкохол, наркотичка средства, сами чине кривична дјела према, дјечи, злостављају их (физички, сексуално, психички, сталним претњама, застрашивањем и сл) .

Иако све дјелује монструозно, нажалост, то нису баш тако ретке појаве (посебно злостављање дјеце и насиље у породици) колико се код нас о њима ретко говори. Код нас је још увјек доста распрострањено схватање да је васпитање дјеце приватна ствар родитеља и да се не треба много мешати у њихове васпитне методе и поступке према дјечи.

Када би болничке картотеке били доступније јавности, многе злоупотребе родитеља би били откривене и родитељи подвргнути одговорности. Међутим, схватање да породична срамота треба да остане у оквирима породице, и да није у интересу дјеце, ни њихове будућности, да се сазна за злоупотребе и злостављања којима су била изложена у дјетињству, распрострањено и међу онима који треба да се пруже заштиту дјечи, доприноси да многи случајеви остану прикривени.

б) Напуштање дјетета се манифестује се у физичком напуштању дјетета тако да се њему родитељ уопште не брине без обзира да ли је родитељ остао у насељеном мјесту или је отишао у друго мјесто или иностранство. Родитељ у том случају, не испуњава дужност заједничког живљења са малољетним дјететом. Напуштање је само оно које је намјерно, неоправдано и против интереса дјетета. Уколико је напуштање оправдано нпр. отац отишао на привремени рад у иностранству или је у интересу дјетета нпр. родитељ је из иностранства почео слати средства за издржавање дјетета која није могао остварити у својој земљи јер није имао посла итд., у том случају не сматра се да је родитељ напустио дијете. Напуштање дјетета постоји ако је протекао одређени временски период – када је од напуштања дјетета протекло само неколико сати или дана, а у том времену нису постојале опасности за живот и здравље дјетета то се не сматра напуштањем дјетета и мора да постоји намера родитеља да напусти дијете. Намјера се утврђује на основу аката који се манифестују у спољном свијету с обзиром на понашање просјечног родитеља у сличним ситацијама.

в) Родитељ својим понашањем може очигледно показати да се не брине о дјетету. Тако, родитељ уопште не доприноси за издржавање дјетета и не брине се о његом здрављу иако са њиме живи у истом стану: не одржава никакве контакте са дјететом и не испуњава остале родитељске дужности према њему.

г) Грубо занемаривање с дужности може довести до тога да здравље дјетета буде тешко нарушено или да живот дјетета буде доведен у питање.

Грубо занемаривање би постојало у случају грубих пропуста и огрешења родитеља о обавезу да се старају о животу и здрављу, чувању и подизању дјеце као на пример остављање малог немоћног или болесног дјетета без хране, воде, одјеће, обуће, недовољно заштићеног од хладноће, без лијекова, његе и надзора одраслог лица, везаног или затвореног дуже времена, без могућности да расте, развија се, школује итд. Овдје није ријеч о обичном него о грубом занемаривању.

Потребан је, дакле већи степен кривице родитеља него што се тражи код ограничења вршења родитељског права.

Сви ови пропусти родитеља треба да буду тешки, умишљајни и са штетним последицама на дјете. Нехат није довољан. Истина, није неопходан директни, довољан је и евентуални умишљај. Тежиште код занемаривања је на нечињењу, на пропуштању својих обавеза према дјетету. Овде постоји обавеза родитеља на чињење. Они се могу односити на једног или оба родитеља, тако да ће родитељског права бити лишен само онај родитељ који се огреши о своје родитељске дужности. Родитељ може бити лишен родитељског права у погледу све дјеце, или ако то посебне околности захтевају, само према појединој дјечи (на пр. само према дјечи из ранијег брака). Родитељско право може бити одузето родитељу коме је повјерено и који врши родитељско право али и родитељу ком нпр. дијете није повјерено и не врши родитељско право, али одржавањем личних односа са дјететом злоупотребљава родитељско право тако да дијете за вријеме док је код њега, присиљава на вршење кривичних дјела, просјачење итд. Или не плаћа издржавање за дијете досуђено правоснажном пресудом, иако је други родитељ дјетета у тешкој материјалној ситуацији.

Одредбом става 1 чл.106 ПЗ РС детаљно је разрађено и прописано који се односи између родитеља и дјеце сматрају злоупотребом родитељског права и дужности а који се сматрају занемаривањем ради родитељских права и дужности.²

Овом одредбом уведена је могућност да се родитељско право одузме и ради злостављања дјетета.

² Члан 106. Став 2. Родитељ злоупотребљава родитељска права и дужности: 1. Ако спроводи физичко или психичко над дјететом 2.ако сексуално искоришћава дијете 3.ако експлоатише дијете присиљавајући га да претјено ради или да обавља рад непримјерен његовом узрасту 4. ако дјетету дозвољава уживање алкохолних пића, дрога или других опојних супстанци или га на то наводи, 5.ако наводи дијете на било који облик друштвено неприхватљивог понашања 6. Ако на било који други начин грубо крши права дјетета.

Став 3. Родитељ грубо занемарује родитељске дужности и права: 1. ако напусти дијете 2. ако не брине дуже од мјесец дана о дјетету с којим не живи, 3.ако у року од годину дана не створи услове за заједнички живот с дјететом које је смјештено у другу породицу или установу, а за то нема никакав оправдан разлог. 4. ако је занемарено старање о основним животним потребама дјетета с којим живи или се не придржава мјера које ради заштите права и добробити дјетета претходно донио надлежни орган.

Из свега јасно се изводи закључак да поред запуштања дјеце, савремени живот са собом носи и много грубље изразе социјалне патологије о којима законодавац мора да води рачуна а међу којима су многи нормирани као кривична дјела. Тако и Кривични законик Републике Српске нормира, као кривично дјело запуштање и злостављање малољетног дјетета.

4.3. Учесници у поступку лишења родитељског права

Учесници у поступку су: орган старатељства, родитељи дјетета, старалац дјетета уколико је постављен и дјете.

Орган старатељства је обавезан учесник у поступку лишења родитељског права. Уколико поступак није покренут на његов предлог, суд је дужан да га обавјести о томе и позове га да учествује у поступку. Суд ће органу старатељства приликом позивања да учествује у поступку, одредити рок у коме може пријавити своје учешће. У том случају суд ће застати са поступком за вријеме док овај рок не истекне, али орган старатељства своје право да учествује у поступку може да искористи и после истека рока. Као учесник у поступку, орган старатељства је овлашћен да ставља предлоге ради заштите права и интереса дјетета, да износи и чињенице које странке нису изнјеле, да предлаже да се изведу потребни докази, да изјављује правне лијекове и да предузима друге радње.

Поред органа старатељства обавезни учесници у овом поступку су и родитељи. Они се увјек позивају без обзира ко је покренуо поступак. У ванпарничном поступку процесну способност могу имати и малољетници, што није случај у парничном поступку.

У поступку за лишење родитељског права одлучује се о правима и интересима дјетета, па је и нормално да дијете учествује. Суд или орган старатељства може дјетету поставити и посебног стараоца и у случају када се према другом родитељу не води поступак - када је други родитељ жив и врши родитељско право, ако оцјене да је то потребно ради заштите интереса дјетета.

5. Правила ванпарничног поступка

5.1. Месна надлежност

У поступку за лишење родитељског права мјесна надлежност одређује се према пребивалишту или боравишту дјетета у односу на које се родитељ лишава родитељског права. Имајући у виду да се овај поступак не води у интересу родитеља него дјетета, то је у одређивању мјесне надлежности општинског суда у поступку лишења родитељског права релевантно пребивалиште, односно боравиште, дјетета. У ванпарничном поступку, суд се може огласити по службеној дужности мјесно ненадлежним најкасније на првом рочишту, а ако рочиште није одржано, до предузимања прве радње коју је по позиву суда учесник предузео.

6. Покретање поступка за лишење родитељског права

6.1. Активна легитимација

Овај поступак пред ванпарничним судом може покренути на предлог овлашћених лица, односно органа. Круг активно легитимисаних лица утврђен је материјалним прописом. Поступак за одузимање родитељског права могу покренути према члану 107 ПЗ РС:

1. други родитељ
2. усвајатељ који има родитељско право
3. орган старатељства

Активна легитимација другог родитеља, дакле, оног који своја права као родитеља врши на одговарајући начин је неспорна, он је легални законски заступник дјетета чији се интереси у овом поступку штите. Други родитељ може покренути поступак само ако има родитељско право.

6.2. Предлог за покретање поступка за лишење родитељског права

Предлог којим се покреће поступак треба да садржи наведене чињенице из којих треба да се види да противник предлагача злоупотребљава или грубо занемарује вршење родитељског права, као и доказе којима се те чињенице утврђују или чине вероватним. Предлог се може повући до правноснажности рјешења. Ако је предлог поднесен од стране више лица, повлачи се њиховом сагласном вољом, осим ако законом није другачије одређено. Међутим, предлог се може повући и након доношења првостепеног рјешења, све док поступак није правноснажно окончан, сем у случају да се тиме вређају права других учесника на које се то рјешење односи или да се са тим остали учесници сложе. Постоје одређене фикције када се сматра да је предлог повучен као нпр. сматраће се да је предлог повучен кад предлагач не дође на прво рочиште ако је био уредно позван а не постоје општепознате околности које су га спријечиле да дође на рочиште.

Поступак може и да се настави уколико остали учесници то предложе. Поступак је хитан (члан 87 ЗВП). Уколико само један родитељ злоупотребљава право или грубо занемарује родитељске дужности, други родитељ може захтевати од суда да га лиши родитељског права. То ће нарочито бити случај ако родитељи не живе заједно а родитељ који не живи са дјецом није у стању да се на други начин супростави поступцима другог родитеља. Међутим, у пракси је то редак случај. Најчешће другог родитеља нема, или је непознат или се оба родитеља проблематично понашају према дјечи.

Ако поступак није покренут на предлог органа старатељства, суд ће без одлагања обавјестити овај орган о покретању поступка и позвати га да учествује у поступку.³ Орган старатељства може се придружити другом родитељу или старатељу. Суд или орган старатељства може дјетету одредити посебног стараоца за заступање у овом поступку и када је други родитељ жив и врши родитељско право, као оцјени да је то потребно ради заштити и дјетета.

Орган старатељства је дужан да покрене поступак за лишење родитељског права када на било који начин сазна да за то постоје разлози предвиђени законом. До сазнања о овоме ће доћи по правилу тако што ће други родитељ, укућани, сродници, суседи, здравствена установа која је лечила злостављено или занемарено дјете, или било које друго лице обавјестити орган старатељства о потреби да интервенише. Постоји законска обавеза свих ових лица да пријаве органу старатељства потребу да се обезбеде заштита дјечи која су угрожена у сопственој породици. Орган старатељства има и нека посебна права:

1. суд је дужан да прибави мишљење органа старатељства прије него што донесе одлуку.

2. орган старатељства чим сазна да постоји опасност злоупотребе родитељског права или опасност грубог занемаривања родитељске дужности, дужан је да хитно предузме мјере за заштиту личности, права и интереса дјетета.

Члан 88. ЗВП.

3. као већ наведено уколико поступак није покренуо орган старатељства суд ће га обавјестити о покретању и позвати га да учествује у поступку.

За покретање поступка по службеној дужности потребна је нечија иницијатива, обавештење, пријава и слично.

Законом је прописана дужност свакога ко сазна или посумња да је у конкретном случају дошло до насиља над дјецом или другим посебно осјетљивим члановима породице или до насиља у породици које није усмерено непосредно према дјетету, али се одражава или се може неповољно одразити на његов развој дужне да упуте и васпитне, образовне и здравствене институције кад у вршењу своје редовне дјелатности дођу до сазнања да дијете има потребу за заштитом. Правосудни органи и органи унутрашњих послова такође су у обавези да центру за социјални рад пријаве да је дошло до поремећаја у породици у којој има малолетне дјеце.

6.3. Начин утврђивања чињеничног стања

У поступку за одузимање родитељског права важи истражно начело. Суд по службеној дужности утврђује чињенице везане за доношење рјешења. Ово посебно правило има своје упориште у члану 8. ЗВП РС којим је прописано да Суд може утврђивати чињенице које учесници нису изнијели, као и чињенице које међу учесницима нису спорне, ако су од значаја за одлучивање.

Битно ограничење начела диспозиције и појачана официјелност могу се објаснити претежно когентном природом супстанцијалноправних норми које се примењују у овом поступку. Појачано истражно начело кореспондира с инсистирањем ванпарничног процесног права на слободној оцјени доказа. Оваква инквизиторност је нужна, иако није баш нарочито ефикасна, с обзиром да нема гаранција да ће се стање ствари свестрано разјаснити активношћу самих учесника, као што је то случај у добро организованим парничним системима заснованим на расправном начелу.

Систем контрадикторног расправљања, карактеристичан за поступак лишења родитељског права, није, иначе, одлика ванпарничног поступка.

ЗВП у овом случају модификује општа правила ванпарничног поступка, прилагођавајући их правној природи предмета поступка, те се на тај начин овај поступак приближава парници.

Обавезан дио поступка је усмена расправа, јер се одлука може донијети само на основу расправе на рочишту.

На рочиште за расправљање о предлогу позивају се сви учесници јер је потребно да буду саслушани у поступку. Ради утврђивања битних чињеница, суд ће одржати рочиште на које ће позвати предлагача, орган старатељства, оба родитеља и старатеља лица чијем се родитељу одузима родитељско право и дијете ако је старије од 10 година и ако орган старатељства да мишљење да би било цјелисходно.

Орган старатељства има значајну улогу у овом поступку, јер је дужан да води рачуна о интересима дјетета. Орган старатељства је дужан да поможе суду у прибављању потребних доказа.

Суд у овом поступку обавезно саслушава родитеље, осим ако један од њих већ није лишен родитељског права или пословне способности. Они се увијек позивају независно од тога ко је покренуо поступак. Дијете може бити саслушано, али само ако је то неопходно за утврђивање одлучних чињеница, а не би било штетно за његово душевно стање. Постоје нека мишљења да не би требало саслушавити дијете пред судом, јер је то поновно траумирање дјетета.

У овом поступку саслушавају се и сведоци и изводе докази читањем исправа којима се доказује постојање правно релевантних чињеница. Када треба саслушати више особа, поједине од њих се могу саслушати и без присуства, али ће суд у сваком случају странци дати право да се изјасни о изјавама других странака и учесника у поступку. На начелу непосредности не инсистира се као у парници - одлука се може темељити и на доказима који су изведени пред судом који не доноси одлуку.

У циљу правилно утврђеног чињеничног стања и формирања правилне подлоге за одлуку, законом је предвиђена дужност органа старатељства да суду помогне у прибављању потребних доказа. Орган старатељства је на овај начин, поред предлагача и учесника у поступку, добио улогу помоћног органа суда, а на неки начин и улогу вештака.

То је и разумљиво, с обзиром на начин који је закон одредио услове и ситуације које оправдавају интервенцију државе, односно дефинисао понашање које угрожава или повређује права дјетета и које повлачи лишење родитељског права као правну санкцију.

6.4. Доношење одлуке

У ванпарничном поступку у првом степену одлучује судија појединац, ако законом није другачије одређено.

Одлуке се доносе у облику рјешења.

Рјешење о одузимању родитељског права доноси основни суд у ванпарничном поступку након што утврди све релевантне чињенице. Суд одлучује рјешењем не само о свим инцидентним питањима, него и о предмету поступка.

Рјешење о лишењу родитељског права мора бити образложено. Приликом доношења рјешења о одузимању и враћању родитељског права суд ће узети у обзир и жеље малољетника ако је способан да их изрази.

Суд може одузети право оба родитеља, а може и само једног од њих.

Родитељу може бити одузето родитељско право у погледу све дјеце, а ако то посебне околности захтевају, само према поједином дјетету. Најчешће се догађа да родитељи или један родитељ, не врше своја права само према дјечи из ранијег брака. Такође се често грубо занемарује обавеза послје развода брака у случају када дијете остане код другог родитеља.

Одлука суда о лишењу родитељског права обавезно садржи део којим се конституишу нови односи дјетета и родитеља - изреку о лишењу родитељског права.

Поред тога, одлука може имати и кондеманторни део - налог родитељу, када се дијете код њега налази, да дијете преда лицу или установи у којој ће дијете убудуће живјети. Одлуком се одређује и рок за предају дјетета или налаже да се дијете преда одмах. Овај кондеманторни део одлуке подобан је за принудно извршење.

Правноснажна одлука о одузимању родитељског права доставља се надлежном матичару, а уколико дијете има неко право на некретнинама, одлука се доставља земљишно-књижном, односно катастарско-књижном регистру. Овакви уписи потребни су ради обезбеђења правне сигурности, како би свака заинтересована особа била обавештена да родитељ нема родитељско право према свом дјетету, те да га не може ни вршити на пример родитељ не може управљати имовином дјетета односно да нема способности за заснивање правних односа ни са туђом дјецом.

Одлука има конститутивно дејство и производи последице у погледу родитеља коме је одузето родитељско право, другог родитеља коме оно није одузето и у односу на сва трећа лица.

6.5. Жалба

Против рјешења којим се не усваја предлог за лишење родитељског права жалбу може изјавити предлагач. Против таквог рјешења жалбу би могао изјавити и орган старатељства, јер то произлази из природе његовог положаја. Такође, орган старатељства могао би изјавити жалбу и у случају када је поступак покренуо други овлашћени предлагач, а он је дао мишљење да је целисходно да се предлог усвоји, па суд такав предлог не прихвати.

Против рјешења којим се усваја захтјев, жалбу би могао изјавити само родитељ који је лишен родитељског права.

Жалба је преклузиван правни лијек. Против рјешења које је донесено у првом степену може се изјавити жалба у року од 15 дана од дана достављања рјешења.

Жалба против рјешења не задржава извршење рјешења осим ако суд у одређеном случају другачије не одреди.

Имајући у виду природу и циљ заштите која се у овом поступку пружа, сматра се оправданим постојање могућности одступање од правила по коме жалба нема суспензивно дејство.

На овај начин, жалба на одлуку о лишењу родитељског права, по правилу не задржава извршење рјешења, осим ако суд у одређеном случају не одреди другачије.

Ова одредба од изузетне је важности код оних одлука које садрже конденматорни део- налог родитељу за предају дјетета које злоставља или грубо запоставља. Првостепени суд може поводом благовремено изјављене жалбе новим рјешењем преиначити или укинути своје раније рјешење, ако нађе да је жалба основана и да се тиме не вређају права других учесника која се заснивају на том рјешењу. Ако је пак првостепени суд не преиначи или не укине своје рјешење, тада ће жалбу са свим списима доставити другостепеном суду. У ванпарничном поступку постоји могућност да другостепени суд може да одлучује о неблаговременој жалби, ако се тиме не вређају права других лица која се заснивају на том рјешењу.

7. Дејства одузимања родитељског права

Лишењем родитељског права престају сва права и обавезе родитеља према личности и имовини дјетета, осим обавезе родитеља да и даље доприноси за издржавање дјетета.

Правноснажна одлука о одузимању родитељског права производи дејства на: а) родитеља б) на дијете.

7.1. Дејство на родитеља

Правноснажношћу одлуке престаје вршење свих његових права према дјетету. Он не може да се лично стара о дјетету, не може да га заступа, нити да се стара о његовој имовини. Лишени родитељ не може више њоме управљати, нити користити приходе од имовине дјетета за намирење неопходних потреба пордичне заједнице, јер је та заједница престала. Закон изричито предвиђа једино дужност родитеља који је лишен родитељског права да и даље доприноси издржавању дјетета. Лишењем родитељског права родитељ се не ослобађа дужности према дјечи, али му право на издржавање може бити ускраћено. Дијете му се по правилу одузима. Њему се изузетно може дозволити дописивање или посјећивање дјетета. Ако му је одузето право само према некој дјечи, он задржава сва права према осталој дјечи. Одузимање се односи само на дјецу која су рођена, а не на ону која ће се родити. Одузимањем родитељског права не престају дужности овог родитеља. Практично, ријеч је дужности издржавања дјетета.

7.2. Дејство одлуке на дијете.

Дијете се повјерава другом родитељу, некој породици или организацији.

Ако је родитељима одузето родитељско право, орган старатељства је дужан да постави старатеља дјетету. Орган старатељства преузима непосредно и преко постављеног старатеља потпуну бригу о њему. Исто ће бити ако дијете нема другог родитеља или је он нестао, дуже одсутан или му је одузета пословна способност. Дијете у таквом случају добија статус малољетника без родитељског старања, па се обавезно ставља под старатељство. Такво дијете може бити и усвојено јер за пуноважност усвојења није потребна сагласност родитеља који је лишен родитељског права, као и ни родитеља који је лишен пословне способности, или је напустио дијете да дуже времена му се не зна боравиште.

Дијете може бити дато и на породични смјештај. Оно нема никакве обавезе према овом родитељу. Оно може бити ослобођено и обавезе да га издржава.

Иако законом то није посебно одређено, родитељ, по логици ствари, губи правни основ за вршење садржине родитељског права, које му више не припада. Сврха лишења родитељског права је да се родитељ који га злоупотребљава или грубо занемарује своје родитељске дужности онемогући у даљем вршењу овог права на штету дјетета. Због тога он губи сва правима : право да га подиже и васпитава, да се стара о његовом образовању, да га заступа у правним пословима и да управља његовом који је лишен родитељског права не ослобађа дужности издржавања своје дјеце. Уколико би се ове обавезе и права ослободио родитељ који злоупотребљава вршење родитељског права или грубо занемарује вршење родитељских дужности издржавања био би у још повољнијем положају.

Поред горе наведених разлога за лишење родитељског права, када су ти разлози били очигледни није примењивана мјера одузимања родитељског права, показала су истраживања судске праксе.

Два су основна разлога за то: први је приступ суда који је сматрао да се ради о тешкој санкцији која се мора изрећи крајње обазриво и у најтежим ситуацијама. Други разлози су економско-социјалне природе: дјеца лишена родитељског права морају се повјерити трећим лицима која нити могу нити требају да снесу трошкове њиховог збрињавања.

8. Упоредно право у поступку лишења родитељског права

8.1. Пракса Европског суда за људска права

Случај К.А. против Финске

Подносилац предствке К.А. и његова супруга С. имају троје дјеце која су рођена 1980. (К.), 1981. (А) и 1986 (Ј) године.

У јануару 1992. године надлежна служба социјалног старања обавештена је о сумњи да мајка сексуално злоставља сво троје дјеце. Покренут је поступак током којег су дјеца смјештена на посматрање у специјализовану психијатријску болничку установу, гдје је након вјештачења недвосмислено потврђено да је постојало вишегодишње сексуално злостављање двије дјевојчице и дечака од стране мајке. На основу овог доказа, као чињеница које су указивале на хронични алкохолизам обоје родитеља и случајеве породичног насиља које је било управљено и против дјеце, донета је одлука да се дјеца одузму од родитеља и смјесте у хранитељску породицу, а родитељима је допуштено да само четири пута годишње посјеђују дјецу. Родитељи су покренули судски поступак како би им дјеца била враћена, али у томе нису успјели. Коначну одлуку донео је Врховни управни суд, потврђујући раније одлуке да у овом случају никакав отворени систем подршке родитељима не би био довољан да осигура дјецу заштиту од осећања несигурности, стреса, страха и депресије од које пате у родитељском дому. Отац дјеце К.А. обраћао се потом поново финским властима, захтјевајући да дјеца буду враћена њему и указујући да су се прилике промениле у односу на време када је донета одлука о одузимању дјеце. Његов захтјев је одбијен, а право родитеља да виђају дјецу било је трајно ограничено на шест надзираних сусрета годишње до пунољетства дјеце.

Отац се, најзад, обратио Европском суду за људска права, позивајући се на повреду свог права на поштовање породичног живота које је проузроковано одлукама о одузимању деце и пропуштањем да се оно оконча.

Европски суд за људска права је, најпре, изнео своје генерално увјерење да свако одузимање дјеце од родитеља мора бити схваћено само као привремена мјера, која треба да престане чим околности то допусте, а свака донета одлука мора бити у складу са највишим циљем, а то је поновно успостављање заједничког живота природних родитеља и дјетета. Позитивна дужност коју имају надлежни органи, да предузму све мјере које ће олакшати породично сједињавање што је пре могуће, повећава се са протеком времена.

То значи да државне власти морају у сваком тренутку водити рачуна да постигну оптималну равнотежу између, са једне стране, обезбеђења услова за сједињавање породице чим то постане разумно изводљиво и, са друге стране, остварења најбољег интереса дјетета који увијек може надмашити интерес родитеља да живе заједно са својом дјецом. Имајући, дакле, у виду ово своје начело опредељење, као и специфичне околности у овом конкретном предмету, Суд је донео одлуку да није било повреде члана 8. Европске конвенције о људским правима у погледу оправдања мјере одузимања дјеце од родитеља али да јесте било повреде права на поштовање породичног живота, које се појављује као резултат пропуста финских власти да предузму кораке за могуће поновно сједињавање подносиоца представке са његовом дјецом. У том смислу, рецимо, надлежни органи пропустили су да утврде да ли су се његове прилике током година побољшавале и да ли је он заиста временом могао бити у већој мјери укључен у контакте са дјецом. Суд је на име ове повреде одредио подносиоцу представке накнаду неимовинске штете у износу од 8000 евра, као и накнаду трошкова судског поступка.

Случај Њаоре против Француске

Подносилац представке, француски држављанин, рођен 1952. године, отац троје дјеце коју је одгајао сам, довео је јануара 1992 свог најмлађег сина Ц. тада старог 4 године, у дјечју болницу у Лиону. Дјете је имало модрице на оба ока, опекотине на подлактици десне руке које су потицале од цигарете, нагњечења у пределу абдомена и трагове лечених посекотина на лицу. Лекари су одмах обавјестили јавног тужиоца о сумњи на злостављање, а он је притом покренуо полицијску истрагу. Истовремено, судија лионског суда за дјецу донео је одлуку о привременом смештају дјетета у хранитељску породицу. У периоду од јануара 1992. године до јула 1998. године француски судови су у више наврта продужавали мјеру привременог смјештаја дјетета у хранитељску породицу, као и забрану одржавања контакта између оца и дјетета.

Све одлуке биле су добро документоване експертским налазима, из којих је произишло да господин Њаоре пати од озбиљног поремећаја личности..., да се дјете мора заштитити од морбидног утицаја оца који не може да га схвати као посебно биће, већ га сматра својом имовином или нарцистичким објектом... коме не дозвољава никакву прилику за самосталан развој..., да отац одбија сваки психотерапеутски третман..., показује агресивност и виолентно понашање према социјалним радницима и школским учитељима. Служба за социјално старање која је надзирала развој дјетета у хранитељској породици редовно је обавештавала оца о напретку његовог сина и покушавала да се контакт између њих двојице оствари на неутралном мјесту и у присуству трећих особа. Али је отац то увијек одбијао. У представци којом се обратио Европском суду за људска права господин Њаоре је истакао да је одвајање дјетета за њега болно, неоправдано и незаконито те да му никада није била познато име и адреса хранитеља.

Позвао се, између осталог, на повреду права на поштовање породичног живота која је, по његовом мишљењу била учињена применом одредаба Француског грађанског законика о ограничењу родитељског права.

Суд је закључио да су, насупрот тврдњама подносиоца представке, одредбе француског права о ограничавању родитељског права усмерене директно на заштиту здравља, сигурности и морала малољетника, те да такве мјере служе обезбеђивању да ће дјеце бити подизана у одговарајућем окружењу. " Разлози које су износили домаћи судови јасно показују да су одредбе закона у овом случају биле примењиване управо у циљу осигуравања интереса малољетног Ц." У погледу ускраћеног права на контакте са сином, Европски суд је реafirмисао принцип да је у најбољем интересу дјетета да везе са природном породицом буду очуване увјек када је то могуће, као и да се те везе смеје прекидати само у изузетним околностима те да се мора учинити све како би се те везе обновиле увијек када је то могуће. Ипак, суд је нашао да су у овом случају везе између оца и сина биле прекинуте више од 8 година, да су се они за то време виђали само спорадично и да би поновно спајање породице врло вероватно било исувише трауматично искуство за дијете.

" Другим ријечима, ситуација која је требало да буде привремена, а постала је трајна, креирајући тако непремостиву препреку за поновно успостављање контакта између оца и сина.

Но, разматрајући питање да ли се државни органи могу сматрати одговорним за ту ситуацију,

Суд је стао на становиште да сви презентирани докази показују вишеструке напоре да се обезбједи поновни контакт дјетета и оца, па чак и евентуални повратак у родитељску кућу, али да је понашање подносиоца представке, његово принципијелно неприхватање смештаја дјетета у хранитељску породицу, као и његово континуирано одбијање да сарађује са социјалним радницима и да се подвргне терапији спречило да до тога и дође. Због тога је Европски суд донео пресуду којом је једногласно закључио да није било повреде члана 8. Европске конвенције о људским правима.

9. Случај из праксе председнице Основног суда у Добоју

Центар за социјални рад поднио је суду приједлог за лишење родитељског права у којем приједлогу је навео да је отац малољетног дјетета погинуо у саобраћајној несрећи, а да је мајка недуго затим склопила брак са другим лицем и одселила се из дотадашњег мјеста пребивања, а да је малољетно дијете напустила и да се више од 5. година очигледно не брине о њему, да га никада више није видјела, не јавља му се, не брине за њега, не доприноси за његово издржавање, те да се малољетно дијете налази код стрица. Предлагач предлаже да суд саслуша стрица малољетног дјетета, противника предлагача и мајку малољетног дјетета као противника предлагача. На рочиште је суд позвао предлагача и мајку малољетног дјетета као противника предлагача, која није приступила, а обавијестила је суд да не може приступити, да не може приступити ни њен пуномоћник којег је именовала у личности адвоката, те моли да суд рочиште одложи и сва будућа писмена упућује адвокату. У доказном поступку суд је провео доказ саслушањем предлагача, као и стрица малољетног дјетета чији су искази у сагласности у смислу да је противник предлагача занемарила своје малољетно дијете, да га никад није обилазила, не доприноси његовом издржавању, а чак да иза умрлог мужа прима инвалиднину и дјечији додатак.

Суд је одложио и још једанпут позвао противника предлагача који поново није приступио, али је путем адвоката обавијестио суд да не могу да приступе на рочиште ни пуномоћника ни противник предлагача.

Суд је донио рјешење којим је одузима родитељско право противнику предлагача.

Из свега изнесеног може се закључити да је потребно бити посебно опрезан у доношењу одлуке о лишењу родитељског права јер је примаран интерес дјете.

Ипак се сматрају претјераним разлози опреза када се ради о родитељима који нису криви за свој негативан однос према дјечи, јер не посједују психо-физичка својства да се о њима адекватно брину.

Одређене психичке абнормалности код родитеља не могу бити сметња за изрицање мјере лишења родитељског права, ако ово посматрамо као мјеру, а не као казну.

Родитељима који се огријеше о своје дужности, а могућности су да схвате посљедице својих поступака, то ће се изрећи као казна, али се ни родитељи који због својих психичких поступака не могу схватити значај својих пропуста, не могу изузети од примјене ове казне, која ће се, у том случају, изрећи као мјера заштите дјецe.

Неопходно је да се прошири интервенција старатељских органа. Уколико нема потребе да се предузме мјера одузимања дјецe од родитеља, ту је појачан надзор органа старатељства, а тамо гдје је неминовно одузимање дјетета дате су могућности брзог постављања стараоца. Поштовање породичне аутономије и породичног мира све више постаје прошлост, јер друштвена пракса показује да насиље у породици више није никакава ријеткост, а породични мир није више табу тема о којој се не расправља. Из тог разлога требало би ојачати социјалне фондове за заштиту дјецe и омладине, чиме би њихова прокламована заштита од декларативне прешла у реалну и конкретну друштвену акцију.

10. Враћање родитељског права

Судском одлуком родитељ се лишава родитељског права на неодређено време. Иако се лишава на неодређено време, оно није трајног карактера. Суд може родитељу вратити родитељско право када престану разлози због кога му је родитељско право одузето. И поступак за враћање, као и одузимање родитељског права је по правилу ванпарнични. Предлог за враћање родитељског права може поднијети родитељ који је лишен родитељског права, други родитељ и орган старатељства.

За враћање родитељског права важе иста правила као и за лишење. Потребно је заказати рочиште за расправу, обавестити органа старатељства и позвати га да помогне у прибављању потребних доказа. Прибавити његово мишљење о цјелисходности враћања родитељског права, позвати га на расправу и дијете старије од десет година, и обавезно саслушати родитеље, као и само дијете, ако то не би било штетно за његово душевно стање.

11. Закључак

Из свега изнесеног јасно се изводи закључак да савремени живот носи са собом и много грубље изразе социјалне патологије о којима законодавац мора да води рачуна.

Идилични аспекти о природној, урођеној љубави и бризи родитеља према дјечи често су тада најугроженији субјекти, зато је ради њихове заштите предвиђено одузимање односно лишавање родитељског права.

Неопходно је да се ова социјална проблематика повеже са правним рјешењима и да их прати одговарајућа финансијска подршка.

30.6.2008 године.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Др. Гордана Станковић - Ванпарнично и извршно грађанско процесно право, Ниш 2007.
- [2] Др. Гордана Станковић – Парнично процесно право, Ниш, 2007
- [3] Др. Марко Младеновић, Породично право у Југославији, новинско-издавачка установа Службени лист СФРЈ, Београд 1991. год
- [4] Др. Марко Младеновић, Др. Станка Стјепановић, Др. Милорад Живановић - Породично право, Српско Сарајево 2003 год.
- [5] Др. Зоран Поњавић - Породично право, друго измењено и измењено издање, Крагујевац 2007.
- [6] Др. Марија Драшкић - Породично право, Службени лист Београд 2007.
- [7] Др Љиљана Ђуровић, научна књига Београд 1988.
- [8] Законски прописи
- [9] Породични закон РС, Службени гласник РС бр. 58 2003.
- [10] Коментар Породичног Закона - Др. Илија Бабић, Службени лист СР БИХ Сарајево 1900.
- [11] Закон о ванпарничном поступку, Службени лист СР БИХ, Сарајево 1989.
- [12] Породични закон са предговором Др. Бранка Мораита, Бања Лука, 2003.